

Bireysel Yatırımcıların Öz-Kontrolleri İle Finansal Güvenlikleri Arasındaki İlişkiye Finansal Okuryazarlığın Düzenleyici Rolü: Borsa İstanbul Üzerine Kanıtlar*

Salih AYDIN**
Serpil SUMER***

ÖZET

Bireyler finansal güvenliklerini sağlamak için farklı psikolojik davranışlar sergileyerek finansal davranışlarını ortaya koymaktadır. Öz-kontrolü yüksek olan bireyler finansal anlamda sürekli akılcı hareket etmek ister. Öz-kontrol ile birlikte bireyler, finansal güvenliklerine daha fazla önem verirken, öz-kontrolü yüksek olan bireyler daha fazla geleceği düşünür ve daha güvenilir finansal davranış sergilerler. Bireylerin öz-kontrolünü artıracak ve finansal güvenliklerini sağlayacak önemli kavramlardan finansal okuryazarlık düzeyi yükseldikçe bireylerin finansal davranışlarından duyacağı güven de artacaktır. Bu çalışmada Borsa İstanbul'da işlem yapan bireysel yatırımcıların öz-kontrollerinin finansal güvenliklerine etkisinde finansal okuryazarlığın düzenleyici rolü araştırılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan anket formu Borsa İstanbul'da işlem yapan bireysel yatırımcılara tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak ulaştırılmış ve 503 bireysel yatırımcı çalışmaya geri dönüş sağlamıştır. Çalışma sonucunda öz-kontrol ile finansal güvenlik arasında istatistiksel anlamda pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Aynı zamanda finansal okuryazarlığın öz-kontrol ile finansal güvenlik arasındaki düzenleyici rolü de çalışmada kanıtlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Finans, Finansal Okuryazarlık, Finansal Güvenlik, Öz-Kontrol

JEL Sınıflandırması: G40, G41, G53.

The Regulatory Role of Financial Literacy on the Relationship Between Self-Control and Financial Security of Individual Investors: Evidence on Borsa Istanbul

ABSTRACT

Individuals reveal their financial behaviors by exhibiting different psychological behaviors to ensure their financial security. Individuals with high self-control want to act rationally financially. While individuals with self-control attach more importance to their financial security, individuals with high self-control think more about the future and exhibit more reliable financial behavior. As the level of financial literacy, which is one of the important concepts that will increase the self-control of individuals and ensure their financial security, increases, the confidence of individuals in their financial behavior will also increase. In this study, the moderation role of financial literacy in the effect of self-control of individual investors trading in Borsa Istanbul on their financial security was investigated. The questionnaire prepared in this context was sent to individual investors trading in Borsa Istanbul using the random sampling method, and 503 individual investors returned to the study. As a result of the study, a statistically positive relationship was determined between self-control and financial security. At the same time, the moderation role of financial literacy between self-control and financial security has been proven in the study.

Keywords: Behavioral Finance, Financial Literacy, Financial Security, Self-Control

Jel Classification: G40, G41, G53.

* **Makale Gönderim Tarihi:** 06.12.2022, **Makale Kabul Tarihi:** 07.04.2023, **Makale Türü:** Nicel Analiz
Makaledeki anket çalışmasının, Artvin Çoruh Üniversitesi Etik Kurulu'nun 29 Aralık 2022 tarihli ve E-18457941-050.99-75911 sayılı kararı ile etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Borçka Acarlar Meslek Yüksekokulu, salihaydin@artvin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3817-1169.

*** Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, serpil.sumer@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8452-0393.

1. GİRİŞ

Dijitalleşme ve küreselleşmenin etkisi ile sınırların ortadan kalkması ve yeni finansal ürünlerin ortaya çıkması ile birlikte bireylerin yatırım kararı vermesi daha zor hale gelmiştir (Grohmann, 2018: 129-130). Temelde karar verme süreci bilginin toplanması, yatırım alternatiflerinin oluşturulması ve alternatifler arasında seçim yapılması ile tamamlanmaktadır (Sattar vd., 2020: 69). Ancak yatırımcılar karar verirken pek çok faktörün etkisi altında kalarak karar verdikleri için karar verme süreci daha karmaşık hale gelmektedir. Bireylerin karar verme süreçlerini karmaşık hale getiren faktörler; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir gibi demografik değişkenler, bireylerin riske karşı tutumu ile bireyin duygu ve sezgileri olarak sıralanabilir.

Geleneksel finans teori ve modellerinde varsayılanın aksine yatırımcılar karar verirken rasyonel davranış sergilemekten uzaklaşmaktadır. Bu noktada davranışsal finans bilimi devreye girmektedir. Davranışsal finans, geleneksel finans biliminin karşısında yer almaktadır. Çünkü davranışsal finans, bireylerin davranışlarını sergilerken rasyonel değil, irrasyonel davrandıklarını belirtmektedir. Ayrıca bireyin yatırım kararını etkileyen psikolojik etkenlerin olduğu da davranışsal finans tarafından savunulmaktadır (Hayat ve Anwar, 2016: 2). Bireylerin finansal piyasalarda irrasyonel davranış sergilediklerinin en önemli göstergesi anomalilerdir. Söz konusu anomaliler bireylerin bilişsel önyargılar ve sezgisel eğilimleri etkisi ile verdikleri irrasyonel yatırım kararı sonucunda oluşmaktadır (Sabir vd., 2019: 480). Karar verirken bilişsel ve sezgisel eğilimlerin etkisinde kalan birey, öz-kontrol ve finansal bilgi aracılığıyla söz konusu etkiyi azaltabilmektedir (Atmaningrum vd., 2021: 104). Finansal bilgi seviyesi yüksek olan yatırımcı, karar verirken kendi kendini daha iyi kontrol edebilecek, bir diğer ifade ile yatırımcının öz-kontrolü yüksek olacaktır. Öz-kontrolü yüksek olan yatırımcının, bilişsel ve sezgisel eğilimlerin etkisinde daha az kalacağı varsayılmaktadır (Arifin ve Soleha, 2019: 145).

Bireylerin piyasalarda irrasyonel davranış sergilemesini azaltacak bir diğer unsur da finansal okuryazarlık seviyeleridir. Finansal okuryazarlık, irrasyonel davranış sergileyen bireylerin bilişsel önyargı ve sezgisel eğilimlerin altında kalmadan yatırım kararı vermelerine yardımcı olmaktadır. Birey, sahip olduğu bilgi birikimini kullanarak karar verdiği zaman psikolojik önyargılar ve eğilimlerin etkisinden sıyrılarak hatalı kararlar vermekten uzaklaşacaktır (Mohammadi vd., 2022: 2016). Bireylerin birikim yapması, borç ödemesi ve finansal piyasalara dâhil olmasında kısacası parasal kaynakların kullanılmasında ve yönetilmesinde finansal okuryazarlığın etkisi bulunmaktadır. Finansal kavramları iyi anlayan bireylerin hisse senetlerine yatırım yaparak finansal piyasalara katılım sağlama olasılığı yüksektir (Klapper ve Lusardi, 2020: 590).

Finansal okuryazarlık, birey için olduğu kadar toplum için de önemlidir. Nitekim tarihi süreç boyunca yaşanan finansal krizler bu önemi ortaya koymaktadır. 2008 yılında yaşanan ve dünya çapında etkiler bırakan finansal kriz finansal okuryazarlığın önemini ortaya koyan örnek niteliğindedir. Finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin yatırım yapmak için tasarrufları da artmaktadır (Sabri ve Aw, 2019: 286). Tasarrufların artması ile birlikte bireyler emeklilik dönemlerinde daha rahat bir yaşam sürme şansını elde edebilecektir.

Yaşam süresinin uzaması ile birlikte emeklilik planlaması önemli hale gelmiştir. Özellikle gençlik döneminde yapılacak tasarrufların doğru yatırım araçlarına yönlendirilmesi ile bireyler, ilerleyen yaşlarında kendilerini finansal anlamda güvenceye alacaklardır (Lusardi,

2015:260-261). Genellikle finansal anlamda bilgili olan bireyler yaşlılık dönemleri için planlama yapmaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2011: 2).

Emeklilik döneminde bireylerin finansal güvenliliği önemli bir faktördür. Devlet, emeklilik döneminde bireylerin kendilerini finansal anlamda güvende hissetmeleri için zorunlu emeklilik fonları oluşturmakta ya da bireyin başvurduğu özel güvenlik fonları yardımı ile finansal güvenlik ortamı yaratmaya çalışılmaktadır (Suwanrada, 2009: 59). Nüfusun giderek yaşlanması, finansal güvenliğin önemi artırarak devlet ve özel güvenlik fonu dışında bireysel emeklilik sistemlerini de gündeme getirmiştir. Yaşlılık dönemlerinde bireylerin finansal anlamda güven içerisinde olabilmeleri için gençlik dönemlerinde yapacakları tasarruflar ve bu tasarrufları değerlendirecekleri yatırım kararları burada dikkat çekmektedir. Önemle vurgulamak gerekirse bireyin kendini finansal anlamda güvenceye alması her yaşta ve her gelir seviyesinde oldukça önemlidir (Dwiastanti, 2015:100). Bir toplumda finansal güvenliğin sağlanabilmesinin yolu da toplumun finansal okuryazar olmasından geçmektedir (Taylor ve Wagland, 2011: 118).

Finansal okuryazarlık ve öz kontrol sayesinde bireyler önyargı ve eğilimlerin etkisinden uzaklaşarak kendileri için en uygun yatırım aracını seçecek, riskini çeşitlendirecek ve emeklilik dönemi için planlama yapacaktır.

Finansal okuryazarlık seviyesi ve öz-kontrolü yüksek olan bireyler tasarruflarını daha etkili bir şekilde yöneterek yaşamlarının her döneminde finansal anlamda kendilerini güven içerisinde hissedeceklerdir. Finansal okuryazarlık bilgisini öz-kontrol yardımıyla finansal davranışa dönüştüren birey kendi finansal güvenliğini de sağlamış olacaktır (Younas vd., 2019: 215).

Finansal hedeflere ulaşmada öz-kontrol önemli bir yere sahiptir. Bu noktada öz-kontrolü tanımlayacak olursak; bireyin düşünmesi, duygularını ve davranışlarını kontrol altında tutarak organize bir şekilde verdiği kararı davranışa dönüştürme biçimi olarak ifade edilmektedir (Anita vd., 2022: 33). Ayrıca öz-kontrolün bireylerin riske karşı olan tutumu üzerinde de etkisi bulunmaktadır (Khoirunnisaa ve Johan, 2020: 82). Öz-kontrolü düşük olan yani kendi kendini kontrol etmede yetersiz olan bireyler finansal açıdan çeşitli risklere karşı savunmasızdır (Gathergood, 2012: 591). Öz-kontrolü yüksek kişiler, davranışlarını kontrol altında tutmaya çalışırken, öz-kontrolü düşük olan bireylerin daha rahat davranış sergiledikleri ve daha riskli kararlar verdikleri görülmektedir. Finansal okuryazarlık bilgisi bulunan ve aynı zamanda öz-kontrol becerisine sahip bireylerin yatırım kararlarını daha kontrollü bir şekilde vererek finansal davranış biçimini yaşam tazına dönüştürdüğü görülmektedir (Fariana vd., 2021: 498).

Finansal okuryazarlık, öz-kontrol ve finansal güvenlik arasında ilişkinin olduğu düşüncesi bu çalışmanın motivasyonunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada amaç, bireysel yatırımcıların öz-kontrolleri ile finansal güvenlikleri arasındaki ilişki ve bu ilişkide finansal okuryazarlığın aracılık etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda literatürde var olan ve Türkçe'ye uyarlanan anket, Borsa İstanbul'da işlem yapan yatırımcılara uygulanmıştır. Uygulanan anket sonucu elde edilen veriler SPSS ve SPSS AMOS programlarına girilerek analizler yapılmıştır. Bu çalışmanın mevcut literatürdeki benzer çalışmalardan farkı, davranışsal finans kapsamında finansal okuryazarlık, bireyin kendini kontrol eğilimi ve finansal güvenlik boyutları bir bütün olarak ele alınarak aralarındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmanın geri kalan kısmı literatür, yöntem, bulgular ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Finansal piyasalardaki son gelişmelerle birlikte günümüz ekonomisinde bireyler tasarruf ve yatırımlarda daha sorumlu hale gelmişlerdir. Yatırım kararında sorumluluğu daha fazla artan bireysel yatırımcılar için finansal bilginin önemi ve gerekliliği ortaya çıkmıştır (Baker vd., 2018: 124-125). Finansal bilgiye sahip olmanın gerekliliği, yatırım kararlarında bireylerin ne kadar finansal okuryazar olduğu sorusunu akıllara getirmiştir. Bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlığı araştırılırken konuya pek çok farklı açıdan yaklaşmıştır. Literatürde finansal okuryazarlıkla demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok çalışma mevcuttur (Baker vd., 2018; Garg ve Singh, 2018; Santini vd., 2019; Swiecka vd., 2020). Swiecka vd.(2020)'e göre finansal okuryazarlık cinsiyet açısından farklılık göstermektedir. Ayrıca bu çalışmada kadınların finansal okuryazarlık seviyesi erkeklere kıyasla daha düşük olduğu da tespit edilmiştir. Bottazi ve Lusardi (2021), finansal okuryazarlık düzeylerindeki bu farklılığın kültür ile ilgili olduğunu, bu farklılığa para ve sayısal işlemlerin erkek mesleği olarak görülmesinin ve kadınların finanstan uzak durmasının yol açtığını belirtmişlerdir. Erkekler mali konularda kadınlardan daha bilgili olmasına rağmen, kadınlar finansal tutum ve davranışta erkeklerden daha tutarlıdır (Kadoya ve Khan, 2020: 12). Benzer şekilde Skagerlund vd. (2018), bireylerin sayılarla ilgili tutumunun bir diğer ifade ile matematik kaygısının finansal okuryazarlık seviyelerini etkilediğini belirtmişlerdir.

Finansal okuryazarlıkla ilişkilendirilen bir diğer demografik değişken ise yaştır. Finansal okuryazarlığın erken yaşlarda edinilmesinin birey, toplum ve hükümet için olumlu etkileri olacağı varsayılmaktadır. Bu sebeple literatürde sıklıkla gençlerin finansal okuryazarlığı üzerine çalışmalar yapılmaktadır (Garg ve Singh, 2018; Gunawan ve Chairani 2019; Philippas ve Avdoulas, 2020). Gençlik döneminde finansal okuryazarlığın önemli olmasının nedeni ilerleyen yaşlarda özellikle de yatırım alanında finansal konularda verilen kararların daha zor hale gelmesidir. İlerleyen yaşlarda bireyler borç ödeme, kredi kartı kullanma ve enflasyonu anlama konusunda kısmen başarılı iken finansal piyasalara dahil olmak, hisse senetlerine yatırım yapmak ve yatırım ürünlerinin çeşitlendirilmesi konusunda yeterince başarılı olmadıkları görülmektedir (Fong vd., 2021: 14-15).

Konu ile ilgili alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde finansal okuryazarlığın, finansal güvenliğin ve öz kontrolün bir zincirin halkaları gibi birbiri ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Ancak yapılan çalışmalardan görülmektedir ki birbiri ile bağlantılı olan söz konusu başlıkların bir bütün olarak ele alındığı çalışma neredeyse yok denecek kadar azdır. Finansal bilginin davranışa ve yaşam tarzına dönüşebilmesi için birbiri üzerinde etkisi olduğu varsayılan konuların bir bütün olarak ele alınması gerektiği, bu çalışmanın temel çıkış noktasıdır. Bu husus ile ilgili olarak 2022 yılında Mohammadi vd., yaptıkları çalışma örnek niteliğindedir. Mohammadi vd. (2022), Tahran Borsası üzerinde yaptıkları çalışmalarında öz-kontrolün finansal davranışların güvenliği ile pozitif ilişkisini tespit etmişlerdir. Aynı zamanda finansal okuryazarlığın öz-kontrol ile finansal güvenlik arasında düzenleyici bir değişken olarak kullanılabileceği de çalışmada tespit edilmiştir. Bu düşünce ile çalışma kapsamında oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir.

H₁: Öz-kontrolün finansal güvenlik üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₂: Öz-kontrol ile finansal güvenlik arasında finansal okuryazarlığın düzenleyici bir etkisi vardır.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

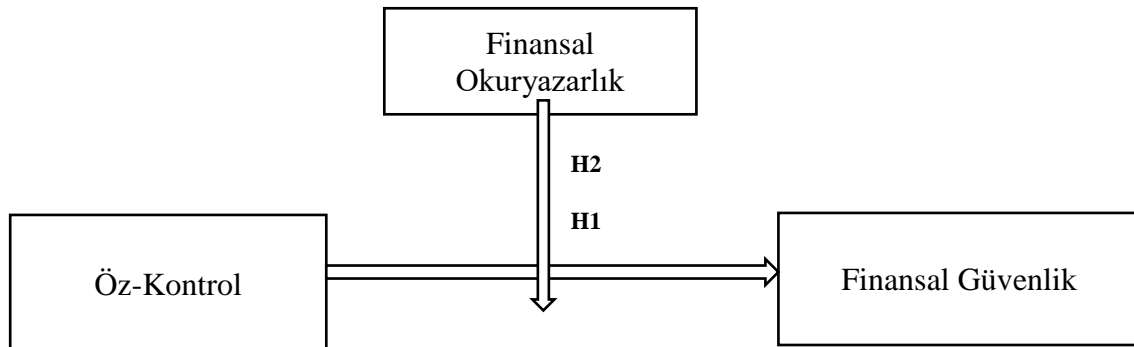
Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniği seçilmiştir. Anket formu toplam dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bireysel yatırımcıların demografik değişkenlerini ölçen sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde öz-kontrolü, üçüncü bölümde finansal güvenliği ve dördüncü bölümde finansal okuryazarlığı tespit etmeye yarayan sorulara yer verilmiştir. Öz-kontrol, finansal güvenlik ve finansal okuryazarlığı ölçmeye yarayan sorular 5'li Likert şeklinde oluşturulmuştur.

Çalışmada kullanılan değişkenler literatürdeki farklı çalışmalardan elde edilmiştir. Finansal okuryazarlık değişkenini ölçen sorular Bongomin vd., (2016), öz-kontrol ve finansal güvenlik değişkenlerini ölçen sorular ise Strömbäck vd., (2017) çalışmasından elde edilmiştir. Mohammadi vd., (2022) çalışmasından yola çıkılarak yapılan bu çalışmada Borsa İstanbul'da işlem yapan yatırımcıların öz-kontrolleri ile finansal güvenlikleri arasındaki ilişkide finansal okuryazarlığın düzenleyici rolü incelenmiştir.

Borsa İstanbul'da işlem yapan bireysel yatırımcılar üzerine yapılan bu çalışmada verilerin elde edilme sürecinde tesadüfi örneklem tekniği seçilmiştir. Basit tesadüfi örnekleme, ana kütledeki her elemanın, seçilme olasılığının eşit olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu teknikte örneklemlerin seçilmelerinin birbirleri üzerinde herhangi bir etkisi yoktur (Altunışık vd., 2012: 137-138). 27/06/2022-21/10/2022 tarihleri arasında Borsa İstanbul'da işlem yapan yatırımcılara hazırlanan anket formu ulaştırılmış ve 503 yatırımcı ankete geri dönüş sağlamıştır. Bu örneklem sayısının ana kütle temsil edeceği düşünülmektedir.

Veriler Microsoft Excel'de düzenlenmiş ve SPSS'e aktarılmıştır. SPSS'de gerekli düzenlemeler yapılmış ve düzenlenen veriler SPSS AMOS paket programında analiz edilmiştir.

Öz-kontrolün finansal güvenlik üzerindeki etkisine finansal okuryazarlığın düzenleyici rolünü tespit etmek için oluşturulan araştırmanın modeli Şekil 1'deki gibidir.

Şekil 1. Araştırma Modeli (Öz-kontrol ve Finansal Güvenlik İlişkisinde Finansal Okuryazarlığın Düzenleyici Rolü)

Bağımsız Değişken: Öz-kontrol

Bağımlı Değişken: Finansal güvenlik

Düzenleyici Değişken: Finansal okuryazarlık

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Borsa İstanbul'da işlem yapan bireysel yatırımcıların demografik değişkenlerine ait tanımlayıcı istatistiklere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Demografik Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Yaş		Cinsiyet		Eğitim Durumu		Servetin Ayrılan Payı		Borsada Geçirilen Süre	
Yıl	Yüzde	Cinsiyet	Yüzde	Düzye	Yüzde	Pay	Yüzde	Süre	Yüzde
25 yaş altı	4,6	Kadın	8,2	Lise ve Öncesi	15,1	%10 altı	9,1	3 yıl altı	46,1
25-34 yaş arası	26,2	Erkek	91,8	Önlisans	8,7	%10-29 arası	24,1	3-7 yıl arası	30,6
35-44 yaş arası	40,8			Lisans	55,3	%30-49 arası	12,9	8-12 yıl arası	8,7
45-54 yaş arası	21,9			Yüksek Lisans	15,5	%50-69 arası	15,5	13-17 yıl arası	5,4
55 yaş ve üzeri	6,6			Doktora	5,4	%70 ve üzeri	28,4	18 yıl ve üzeri	9,1

Tablo 1'e göre bireylerin büyük çoğunluğunun 25-54 yaş aralığında olduğu ve yine büyük çoğunluğunun erkek yatırımcılardan oluştuğu görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların yarısından fazlasının en az lisans düzeyinde bir eğitimi tamamladıkları Tablo 1'de aktarılmaktadır. Araştırma kapsamında yer alan yatırımcıların %24'lük kısmı servetinin %10'u ile %29'u arasını borsadaki yatırımlarına ayırdığı tespit edilmiştir. Servetinin %70'inden daha fazlası ile Borsa İstanbul'da işlem yapan bireysel yatırımcıların oranı ise %28,4 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların %76,7'sinin ise 7 yıldan daha az süredir Borsa İstanbul'da işlem yaptıkları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 2'de çalışmada kullanılan değişkenlerin birbirleri arasındaki ilişkiyi görmek için korelasyon katsayılarına yer verilmiştir. Tablo 2'de kullanılan öz-kontrol değişkeni çalışmada bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Finansal güvenlik bağımlı değişken ve finansal okuryazarlık ise düzenleyici değişken olarak kullanılmıştır. Tablo 2'ye göre öz-kontrol ile finansal güvenlik arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Finansal güvenlik ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiye bakıldığında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Öz-kontrol ve Finansal Güvenlik İle Finansal Okuryazarlık Değişkenlerine Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

		Correlations		
		Öz-kontrol	Finansal Güvenlik	Finansal Okuryazarlık
Öz-kontrol	Pearson Correlation	1	0,176**	0,082
	Sig. (2-tailed)		0,000	0,066
	N	503	503	503
Finansal Güvenlik	Pearson Correlation	0,176**	1	0,451**
	Sig. (2-tailed)	0,000		0,000
	N	503	503	503
Finansal Okuryazarlık	Pearson Correlation	0,082	0,451**	1
	Sig. (2-tailed)	0,066	0,000	
	N	503	503	503

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 3’te çalışmada kullanılan değişkenlerin 0,05 anlamlılık düzeyinde birbirlerine etkisi ve birbirleriyle ilişkisine bakılmıştır. İlişkiyi tespit etmek için çoklu doğrusal regresyon modeli kullanılmıştır.

Tablo 3. Regresyon Analizi Sonuçları

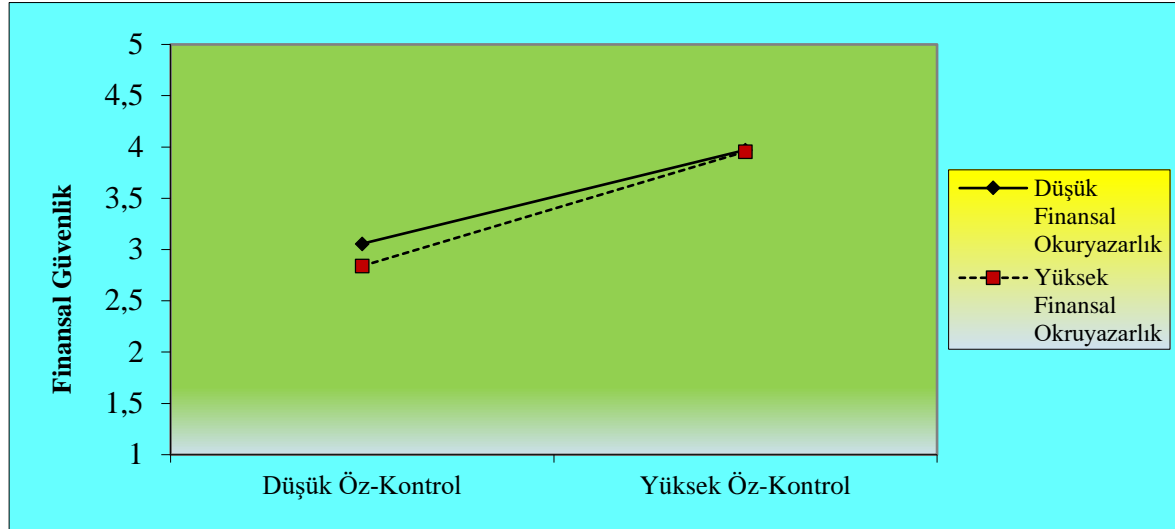
Bağımlı Değişken: Finansal Güvenlik					
Model	B	Standart Sapma	t	β	p (sig.)
Constant	1,385	0,375	3,690		0,00
Öz-Kontrol	0,769	0,069	11,099	0,439	0,000
Finansal Okuryazarlık	0,286	0,081	3,542	0,140	0,000

Tablo 3’e göre çalışmada kullanılan değişkenler arasında etki anlamlıdır. Bu kapsamda öz-kontrolün finansal güvenlik üzerinde anlamlı bir etkisi vardır hipotezi olan H1 hipotezi kabul edilmiştir. Öz-kontrol ile finansal güvenlik arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu gösteren Tablo 3’de aynı zamanda düzenleyici değişken olan finansal okuryazarlık ile finansal güvenlik arasında da anlamlı bir ilişkinin varlığı kanıtlanmıştır.

Dawson 2014 yılında yaptığı “Moderation in management research: What, why, when, and how” adlı çalışmada değişkenler arasındaki düzenleyici ilişkiyi tespit etmek için bir model geliştirmiştir. Bu model çalışmamızda değişkenler arasındaki düzenleyici ilişkiyi tespit etmek için kullanılmıştır. Geliştirilen model yardımıyla iki yönlü doğrusal etkileşimi gösteren bir

formül kullanılmış ve analiz Microsoft Excel’de yapılmıştır. Modelde kullanılan değerlere ise SPSS AMOS aracılığıyla yapılan analizlerden ulaşılmıştır.

Model kullanılarak öz-kontrol ile finansal güvenlik arasındaki ilişkiye finansal okuryazarlığın düzenleyici rolü Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Finansal Okuryazarlığın, Öz-Kontrol ve Finansal Güvenlik İlişkisindeki Düzenleyici Etkisi

Şekil 2’ye göre bireylerin öz-kontrollerinin artması ile birlikte yüksek finansal okuryazarlık düzeylerine ulaşmaları durumunda finansal davranışlarında yüksek güvenilirlik hissedeceği görülmektedir. Ancak düşük finansal okuryazarlık olması durumunda ise bireylerin öz-kontrollerinin artması bireylerin finansal davranışlarında kendilerini güvende hissetmelerine yetmeyecektir. Bu nedenle öz-kontrolün yanında bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini yukarı çıkarmaları gerekmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin hem düşük hem de yüksek olmasının öz-kontrol ile finansal güvenlik arasında bir düzenleyici etkiye neden olduğu Şekil 2’de kanıtlanmıştır.

“Finansal okuryazarlığın öz-kontrol ile finansal güvenlik arasında düzenleyici etkisinin vardır” hipotezi olan H2 hipotezi de bu doğrultuda kabul edilmiştir. Finansal okuryazarlığın iki değişken arasındaki düzenleyici etkisi Şekil 2’de kanıtlanmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal okuryazarlık, bireylerin sağlıklı kararlar alabilmeleri için çok önemli bir role sahiptir. Bireylerin finansal güvenliklerini sağlamaları için finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyini artıran yatırımcılar öz-kontrol mekanizmalarını geliştirebilir ve finansal güvenliklerini sağlayabilir.

Araştırma amacı doğrultusunda oluşturulan hipotezlerin kanıtlanması için bir takım analizler yapılmıştır. Öncelikle öz-kontrol ile finansal güvenlik arasındaki ilişki incelenmiş ve

yapılan analiz sonucunda öz-kontrol ile finansal güvenlik arasında istatistiksel anlamda bir ilişki tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bu sonuç Strömbäck vd., (2017), Khoirunnisaa ve Johan (2020), Moinuddin vd., (2020) ile Vukovi´c ve Pivac (2021)’in çalışmaları ile tutarlılık göstermektedir. Vukovi´c ve Pivac (2021), öz-kontrol ile finansal güvenlik arasındaki anlamlı ilişkiye vurgu yapmıştır. Araştırmacılara göre yüksek öz-kontrole sahip bireylerin mevcut ve gelecekteki finansal güvenlikleri bu durumdan olumlu etkilenecektir. Strömbäck vd., (2017), öz-kontrolü yüksek olan bireylerin diğer bireylere göre daha iyi finansal davranışlara sahip olduklarını ve finansal durumları hakkında kendilerini daha güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Khoirunnisaa ve Johan (2020), öz-kontrolün finansal davranış üzerindeki olumlu katkısına vurgu yapan bir başka çalışmayı literatüre kazandırmışlardır. Moinuddin vd., (2020), çalışmalarında öz-kontrol ile borçluluk ve öz-kontrol ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma sonucunda öz-kontrol ile yatırımcıların aşırı borçlanmaları arasında negatif, finansal okuryazarlık düzeyleri ile pozitif yönlü bir ilişkisi tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen diğer bir sonuç ise finansal okuryazarlığın öz-kontrol ile finansal güvenlik arasındaki düzenleyici bir rol üstlenmesidir. Buna göre finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireyler öz-kontrollerini artırarak finansal güvenlik noktasında kendilerini güvende hissedeceklerdir. Mohammadi vd., (2022), Mutlu ve Özer (2022) ve Halimatussakdiyah vd., (2019), çalışmalarında paralel sonuçlar elde etmişlerdir. Mohammadi vd., (2022), finansal okuryazarlık değişkeninin moderatör değişken olarak kullanıldığı durumlarda öz-kontrol ile finansal güvenlik arasındaki pozitif ilişkinin yoğunluğunu artırdığını tespit etmişlerdir. Mutlu ve Özer (2022), finansal okuryazarlığın içsel kontrol odağı ile finansal davranış arasında düzenleyici bir etkisinin olduğunu kanıtlamışlardır. Alshebami ve Aldhyani (2022), finansal okuryazarlığın gençlerin tasarruf davranışları üzerinde olumlu etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Adil vd., (2022), finansal okuryazarlık ile yatırım davranışları arasında olumlu ilişkiyi tespit etmişlerdir. Halimatussakdiyah vd., (2019), tüketim davranışı, öz-kontrol ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi incelemişler ve finansal okuryazarlığın öz-kontrol ile tüketim davranışı arasındaki ilişkide aracılık etkisini kanıtlamışlardır. Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, son yıllarda birbirleri ile ilişkili bu konuların bir bütün halinde incelenmesine yönelik bir durumun varlığı görülmektedir. Türkiye özelinde bu çalışmanın özgünlüğünü bu sonuç ortaya koymaktadır.

Çalışmada elde edilen sonuçların özellikle ulusal literatür olmak üzere alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi ve öz-kontrol mekanizmalarını geliştirmeleri sonucunda finansal güvenlik noktasında düşük bir kaygı düzeyine sahip olacakları söylenebilir. Bu noktada bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine yönelik yetkililerin veya alan öncüllerinin çalışmalar yapması sonucunda öz-kontrol ve finansal güvenlik arasındaki ilişki sağlıklı bir hale getirilebilir. Çünkü çalışmada elde edilen finansal okuryazarlığın düzenleyici rolü, bizlere öz-kontrolün tek başına finansal güvenlik üzerinde etki etmeye yeterli olmayacağını göstermiştir. Öz-kontrol düzeyi yüksek olsa bile düşük finansal okuryazarlık düzeyinde bireylerin finansal güvenliğini tam anlamı ile sağlayamayacağına çalışmada vurgu yapılmıştır.

KAYNAKÇA

- Adil, Mohd - Singh, Yogita - Ansari, Mohd Shamim (2022), "How Financial Literacy Moderate The Association Between Behaviour Biases and Investment Decision?", *Asian Journal of Accounting Research*, 7(1), pp. 17-30.
- Alshebami, Ali Saleh - Aldhyani, Tahezayn (2022), "The Interplay of Social Influence, Financial Literacy, and Saving Behaviour Among Saudi Youth and The Moderating Effect of Self-Control", *Sustainability*, 14(14), pp.1-18.
- Altınışik, Remzi - Recai, Coşkun - Bayraktaroğlu, Serkan ve Yıldırım, Engin (2012), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, Sakarya Kitapevi, İstanbul.
- Anita, A - Njotoprajitno, R. S - Hadianto, B (2022), "Self-Control, Financial Literacy, and Behavior in Organizing Money, Economics and Business", *Quarterly Reviews*, 5(3), pp. 32-40.
- Arifin, Zaenal - Soleha, Erin (2019), "Overconfidence, Attitude Toward Risk, and Financial Literacy: A Case in Indonesia Stock Exchange", *Review of Integrative Business and Economics Research*, 8, pp. 144-152.
- Atmaningrum, Siska - Kanto, Dwi Sunu - Kisman, Zainul (2021), "Investment Decisions: The Results of Knowledge, Income, and Self-Control", *Journal of Economics and Business*, 4(1), pp. 100-114.
- Baker, Kent - Kumar, Satish - Goyal, Nisha - Gaur, Vidhu (2018), "How Financial Literacy and Demographic Variables Relate to Behavioral Biases, Managerial Finance", 45(1), pp. 124-146.
- Bongomin, George Okello Candiya - Ntayi, Joseph Mpeera - Munene, J.ohn - Nabeta, Isaac Nkote (2016), "Social Capital: Mediator of Financial Literacy and Financial Inclusion in Rural Uganda", *Review of International Business and Strategy*, 25(2), pp. 291-312.
- Bottazzi, Laura - Lusardi, Annamaria (2021), "Stereotypes in Financial Literacy: Evidence from PISA", *Journal of Corporate Finance*, 71, pp. 1-27.
- Dawson, Jeremy (2014), "Moderation in Management Research: What, Why, When, and How", *Journal of Business and Psychology*, 29(1), pp. 1-19.
- Dwiastanti, Anis (2015), "Financial Literacy as the Foundation for Individual Financial Behavior", *Journal of Education and Practice*, 6(33), pp. 99-105.
- Fariana, Ririn Eka - Surindra, Bayu - Arifin, Zainal (2021), "The Influence of Financial Literacy, Lifestyle and Self-Control on the Consumption Behavior of Economic Education Student", *International Journal of Research and Review*, 8(8), pp. 496-503.
- Fong, Joelle - Koh, Benedict - Mitchell, Olivia - Rohwedder, Susann (2021), "Financial Literacy and Financial Decision-Making at Older Ages", *Pacific-Basin Finance Journal*, 65, pp. 101481.

- Garg, Neha - Singh, Shveta (2018), "Financial Literacy Among Youth", *International Journal of Social Economics*, 45(1), pp. 173-186.
- Gathergood, John (2012), "Self-Control, Financial Literacy and Consumer Over-Indebtedness", *Journal of economic psychology*, 33(3), pp. 590-602.
- Grohmann, Antonia (2018), "Financial Literacy and Financial Behavior: Evidence from the Emerging Asian Middle Class", *Pacific-Basin Finance Journal*, 48, pp. 129-143.
- Gunawan, Ade - Chairani, Chairani (2019), "Effect of Financial Literacy and Lifestyle of Finance Student Behavior", *International Journal of Business Economics*, 1(1), pp. 76-86.
- Halimatussakdiyah, Martono - Sudarma, Ketut (2019), "Influence of Life Style and Financial Literacy to Consumptive Behavior through Self-Control of Unisnu FEB College Students Jepara", *Journal of Economic Education*, 8(1), pp. 75-80.
- Hayat, Amir - Anwar, Muhammad (2016), "Impact of Behavioral Biases on Investment Decision; Moderating Role of Financial Literacy. Moderating Role of Financial Literacy", *Electronic Journal*, pp. 1-14.
- Khoirunnisaa, Jihaan - Johan, Irni (2020), "The Effects of Financial Literacy and Self-Control Towards Financial Behavior Among High School Students in Bogor", *Journal of Consumer Sciences*, 5(2), pp. 73-86.
- Kadoya, Yoshihiko - Khan, Mostafa Saidur Rahim (2020), "Financial literacy in Japan: New Evidence Using Financial Knowledge, Behavior, and Attitude", *Sustainability*, 12(9), pp. 1-15.
- Klapper, Leora - Lusardi, Annamaria (2020), "Financial Literacy and Financial Resilience: Evidence from around The World", *Financial Management*, 49(3), pp. 589-614.
- Liu, Siming - Gao, Leifu - Latif, Khalid - Dar, Ayesha Anees - Zia-UR-Rehman, Muhammad - Baig, Sajjad Ahmad (2021), "The Behavioral Role of Digital Economy Adaptation in Sustainable Financial Literacy and Financial Inclusion", *Frontiers in Psychology*, 12, pp. 1-11.
- Lusardi, Annamaria - Mitchell, Olivia (2011), "Financial Literacy and Retirement Planning in the United States", *Journal of Pension Economics and Finance* 10(4), pp. 509–525.
- Lusardi, Annamaria (2015), "Financial Literacy: Do People Know the ABCs of Finance?", *Public Understanding of Science*, 24(3), pp. 260-271.
- Mohammadi, Manizheh - Naderian, Arash - Ashrafi, Majid - Gorganli Doji, Jamadori (2022), "Effect of Financial Literacy and Risk Aversion on the Relationship Between Self-Control and Financial Security of Individual Investors in Tehran Stock Exchange", *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, 13(1), pp. 2015-2024.

- Moinuddin, Momahhad - Kazemi Aliabadi, Majid - Hirani, Fatf (2020), "Self-Control, Financial Literacy and Over-Debt of Consumers", *Knowledge*, 9(33), pp. 371–351.
- Mutlu, Ümmühan - Özer, Gökhan (2022), "The Moderator Effect of Financial Literacy on the Relationship Between Locus of Control and Financial Behavior", *Kybernete*, 51(3), pp. 1114-1125.
- Philippas, Nikolaos - Avdoulas, Christos (2020), "Financial Literacy and Financial Well-Being Among Generation-Z University Students: Evidence from Greece", *The European Journal of Finance*, 26(4-5), pp. 360-381.
- Sabir, Saeed Ahmad - Mohammad, Hisham Bin - Shahar, Hanita Binti Kadir (2019), "The Role of Overconfidence and Past Investment Experience in Herding Behaviour With A Moderating Effect of Financial Literacy: Evidence from Pakistan Stock Exchange", *Asian Economic and Financial Review*, 9(4), pp. 480-490.
- Sabri, Mohamad Fazli - Aw, Eugene Cheng Xi (2019), "Financial Literacy and Related Outcomes: The Role of Financial Information Sources", *International Journal of Business and Society*, 20(1), pp. 286-298.
- Santini, Fernando De Oliveria - Ladeira, Wagner Junior - Mette, Frederike Monika Budiner - Ponchio, Mateus Canniatti (2019), "The Antecedents and Consequences of Financial Literacy: A Meta-Analysis", *International Journal of Bank Marketing*, 37(6), pp. 1462-1479.
- Sattar, Muhammad Atif - Toseef, Muhammad - Sattar, Muhammad Fahad (2020), "Behavioral Finance Biases in Investment Decision Making", *International Journal of Accounting, Finance and Risk Management*, 5(2), pp. 69-75.
- Skagerlund, Kenny - Lind, Therese - Strömbäck, Camilla - Tinghög, Gustav - Västfjäll, Daniel (2018), "Financial Literacy and The Role of Numeracy—How Individuals' Attitude and Affinity with Numbers Influence Financial Literacy", *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 74, pp. 18-25.
- Strömbäck, Camilla - Lind, Therese - Skagerlund, Kenny - Västfjäll, Daniel - Tinghög, Gustav (2017), "Does Self-Control Predict Financial Behavior and Financial Well-Being?", *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 14, pp. 30-38.
- Suwanrada, Worawet (2008), "Poverty and Financial Security of the Elderly in Thailand", *Ageing International*, 33(1), pp. 50-61.
- Swiecka, Beata - Yeşildağ, Eser - Özen, Ercan - Grima, Simon (2020), "Financial Literacy: The Case of Poland", *Sustainability*, 12(2), pp. 1-17.
- Taylor, Sharon - Wagland, Suzanne (2011), "Financial Literacy: A Review of Government Policy and Initiatives", *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 5(2), pp. 101-125.

Vuković, Marija - Pivac, Snježana (2021), “Does Financial Behavior Mediate The Relationship Between Self-Control and Financial Security?”, Croatian Operational Research Review, 12, pp. 27-36.

Younas, Wagar - Javed, Tariq - Kalimuthu, Ramanathan - Farooq, Muhammad - Khalil-ur-Rehman, Faisal - Raju, Valliappan (2019), “Impact of Self-Control, Financial Literacy and Financial Behavior on Financial Well-Being”, The Journal of Social Sciences Research, 5(1), pp. 211-218.

